

МУГАЛЛИМ ХЭМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҮ

ISSN 2181-7138

№ 2 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхужа АЙТБАЕВ
Өсербай ӘЛЕҰОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Кеңесбай ДАУЛЕТЯРОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕЙТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестиріушілер:

***Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириу
Министршиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы***

Өзбекстан Республикасы

**Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды**

**Қарақалпақстан Баспа сөз хэм
хабар агентлиги тәрепинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гууалык
берилген.**

**Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz**

Журналға келген мақалаларға жууан қайтарылмайды, жуурналда жуэрияланган мақалалардан алынган узиндилер «Мугаллим хэм узликсиз билимлендириу» жуурналынан алынды, деп көрсетилиуи шэрт. Жуурналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлыуамаптарға автор жуууанкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ ӘДЕБИЯТ

Aynazarova G., Atabaeva G. Sanliqlar menen kelgen frazeologizmlerdiñ leksikalıq variantlarda jumsalıwı	4
Мухамедова Г.Б. Хоржий тилларни ўқитиш асосида талабаларнинг креатив компетентлигини ривожлантириш	7
Курбанова Г.А. Фонетико-фонологические интерпретации в русской речи учащихся узбеков	11

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Махкамов У.И., Юлчиева З.Н., Шодиева Р.С. Кластер – бу таълим, амалиёт, ишлаб чиқариш ва натижа демакдир	15
Тайланова Ш. Оилада қадриятлар тизимини шакллантирадиган мезонлар таҳлили	19
Усмонов С.С. Жамиятда миллий гоънинг тарбиявий аҳамияти ва унда бағрикенглик тамойилларининг ўзига хос жиҳатлари	23
Абдурахимова Д.А. Маънавий-ахлоқий мезонлар баркамоллик тимсоли сифатида	26
Muxtorova L.A. Tabiiy fanlarni o'qitishda o'quvchilarda ekologik xavfsizlik madaniyatini shakllantirish metodikasi	30
Умаров Б. Ўқувчи-талабаларнинг коммуникатив компетенцияси ривожлантиришда узлуксизлик масалалари	35
Tokhtasheva N.Q. Pedagogika kolleji o'quvchilarida ijodiy faoliyatni rivojlantirishda o'quv a'maliyotlarida o'qitishning innovatsion texnologiyalarini qo'llash imkoniyatlari va interfaol uslublari	39
Сулаймонов А. Болаларда ижодий-креатив қобилиятларни шакллантириш жараёнини педагогик лойиҳалаштириш	44
Жўраева Г.А. Касбий фаолиятда психологик-педагогик компетентликни самарали амалга ошириш омиллари	48
Ҳомидов Х.К. Таълим-тарбия сифатини таъминлашда жамоат ташкилотларнинг роли	50
Каримов К.А. Дарс ўтиш жараёнида мунозаралар ўтказиш технологиясини такомиллаштириш	54
Гафурова З.О. Таълимга инновацион ёндашиш орқали таълим самарадорлигини ошириш масалалари	56
Курбонov Б.Э. Олий таълим тизимида замонавий дарсларга қўйилаётган талабларнинг амалий фаолиятга тадбиқ этилиши	59
Аллаберганов Ҳ.А. Экосферанинг геоэкологик хусусиятлари	64
Jumayev S.Z. Biologik masalalar orqali o'quvchilarda matematik savodxonlik kompetensiyasini shakllantirish	67
Усмонова М. Кимёни ўқитишда рақамли таълим технологиясидан фойдаланиш усуллари	71
Ибрагимова Л.А. Халқ педагогикасида топишмоқларнинг кичик ёшдаги болаларнинг маънавий фикрлашидаги тарбиявий хусусиятлари	74
Сабирова Ч.А., Алланазарова З. Матназар Абдулҳаким ижодда табиат-инсон-ҳаёт концепциясининг тараннум этилиши	77
Ходжаниязов С.У., Хасанова Г. Олий таълим муассасалари ўқув-жараёнини кредит-модул тизими асосида ташкил қилинишининг ташкилий-педагогик хусусиятлари	80
Ходжаниязов С.У., Қутлдумуратова Н.Р. Ички туризмни ривожлантиришнинг ёшлар тарбиясига таъсири	84
Ходжаниязов С.У. Нажмиддин Кубронинг инсонпарварлик ва ахлоқий-педагогик гоёлари	88

Эргашева Г.С., Султанова М.А. Методы организации научно-исследовательской деятельности студентов в факультете естественных наук ТГПУ	94
Мирзабоев Х.Р. Технология применения интерактивных методов обучения в организации самостоятельной работы	98

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Mirсанov U.M. Talabalarning algoritmik va mantiqiy fikrlashini didaktik xususiyatlari	103
Зокирова Д.Н. “Назарий электротехника” фанидан талабаларни мустақил таълим олиш кўникма ва малакаларини шакллантириш модели	107

БАСЛАҒЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Эшбоева С.Қ. Бошлангич синф ўқувчиларида экологияга оид тушунчаларни креатив асосда шакллантиришнинг ўзига хос методик хусусиятлари	113
Bojiyeva N.A. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga geometrik materialni o'rgatish metodikasi	118

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ХӘМ СПОРТ

Каримов Б. Бошлангич синфларда жисмоний тарбия дарсларини олиб боришда замонавий педагогик технологиялар татбиқи	121
Давурбаева М.Ж. Бошлангич синф ўқувчиларини ҳаракатли ўйинлар орқали жисмоний тайёргарлигини ривожлантириш	124
Жамматов Ж.Ш. Бошлангич синф ўқувчиларининг табақалаштирилган жисмоний тайёргарлигини ошириш муаммолари	128
Исабеков Ш. Жисмоний тарбия ва спорт машғулотларини ташкил этишда тиббий педагогик назоратнинг ўрни ва аҳамияти	130
Dadaboev R. R. Milliy harakatli o'ynlar vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarini ahloqiy tarbiyalash	133
Махмудов Б.А. Бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчисини касбий фаолиятга тайёрлашда мустақил илмий ишларини ташкил этиш	135
Jo'raboev A.B. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlari jarayonida harakatli o'yinlardan foydalanish mexanizmini takomillashtirish	139
Мирзабоев Х.Р., Таджихмедов Ш. Жисмоний тарбия дарсларида миллий ҳаракатли ўйинлардан фойдаланишнинг муҳим омиллари	141
Матниязов Х.К. Бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчиларининг узлуксиз педагогик амалиётини ташкил этиш муаммоси ҳолатини таҳлили	143
Davranov E.O. Boshlang'ich sinf jismoniy tarbiya darslarida innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash xususiyatlari	146
Мадаминов А.Э. Жисмоний маданият соҳаси талабаларининг илмий фаолиятини ташкил этиш тизимини муаммолари	149
Xujatov B. Jismoniy tarbiya jarayonida harakatli o'yinlardan foydalanish mexanizmini komillashtirish	151
Исабеков Ш. Особенности развития студенческого молодежного спорта в современных условиях	153
Абдуллаев Н.М. Художественная гимнастика в физическом развитии дошкольника	157

ТИЛ ҲАМ АДЕБИЯТ

SANLIQLAR MENEN KELGEN FRAZELOGIZMLERDIN LEKSIKALIQ VARIANTLARDA JUMSALIWI

Aynazarova G.

Qaraqalpaq mámleketlik universitetiniń Qaraqalpaq til bilimi kafedrası docenti

Atabaeva G.

Qaraqalpaq mámleketlik universitetiniń Lingvistika (qaraqalpaq tili) 2-kurs magistranti

Таянч сўзлар: фразеология, лексик вариант, сон, сўз, компетенция, грамматика.

Ключевые слова: фразеология, лексический вариант, число, слово, компетенция, грамматика.

Key words: phraseology, lexical variant, number, word, competence, grammar.

Sanlıqlar tiykarınan bir mánili sózler bolıp, olarda modallıq, emociionallıq hám ekspressivlik boyawlar bolmaydı hám olardıń aldında anıqlawısh sóz qollanılmaydı. Usınday ózine tán bolǵan ózgeshelikleri arqalı ol basqa sóz shaqaplarınan ajralıp turadı. Soǵan qaramastan olardı frazeologizmler quramında kóp ushratıwǵa boladı. Frazeologizm quramındaǵı sanlıqlar óziniń san mánisinен uzaqlap, awıspalı mánige kóshedi. Nátıyjede frazeologizm quramındaǵı basqa sózler menen birge pütün bir leksika-grammatikalıq birlikke aylanadı. Gáp ishinde qollanǵanda bir gáp aǵzası xızmetin atqaradı.

Frazeologizmler quramında kóbinese bir, eki, tórt, jeti, júz, mın sanaq sanlıqları kóplep ushrasadı: bir qısım bolıw, bir adım jerde, bir ayaǵı görde, bir ayaǵı jerde, eki kózi tórt bolıw, eki sózli, biri eki bolmaw, tórt jaǵı qubla, tórt ayaqlaw, tóbesine tórt, jelkesine jeti qoyıw, jeti qırıl, segiz sırlı, jeti júyesinen ótiw, jeti nasırı búgiliw, jerden jeti qoyan tapqanday, júzden júyrik, mınan tulpar, mın san eki, mında bir dawa t.b.

Turaqlı sıpatqa iye bolǵan frazeologizmler de tildiń basqa birlikleri sıyaqlı hár qıylı variantlarda jumsalıw uqıplılıǵına iye. Sonlıqtan da bul másele boyınsha ulıwma til biliminde kóplegen izertlew jumsaları alıp barıldı. Máselen: R.L.Lyadonmın [1], Yu. Yu. Avalianidiń, L.I Royzenzonmın [2], B.Kuninniń [3] miynetlerinde frazeologiyalıq variantlar máselesi tereń izertlengen.

Ózbek til biliminde Sh.Raxmatullaev óz miynetlerinde frazeologizmlerdegi sinonimiya, variantlılıq, omonimiya, polisemiyalıq qubıslarǵa úlken dıqqat awdardı. Ol hár qanday frazeologiyalıq variantlar tómendegidey belgilerge iye bolıwı lazım dep kórsetedi:

- variantlar dep esaplangan qurılmalar hár qıylı leksikalıq hám grammatikalıq ózgerisler nátıyjesinde biri ekinshisinen ósip shıqqan bolıwı hám bir tiykarǵa qurılǵan bolıwı lazım;

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

КЛАСТЕР – БУ ТАЪЛИМ, АМАЛИЁТ, ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА НАТИЖА ДЕМАКДИР

Махкамов У.И.

ТВЧДПИ профессори, педагогика фанлари доктори

Юлчиева З.Н.

ТДТУ доценти

Шодиёва Р.С.

ТДТУ таянч докторанти

Таянч сўзлар: талаба, мутахассис, технология, тармоқлар, узлуксиз таълим, кластер, педагогик таълим инновацион кластери, ўзаро ҳамкорлик, интеграция, алоқадорлик, узвийлик, изчилик, ворисийлик, замонавийлик, йўналтирилганлик, манфаатдорлик тамойиллари.

Ключевые слова: студент, специалист, технологии, сети, непрерывное образование, кластер, инновационный кластер педагогического образования, принципы взаимного сотрудничества, интеграция, связь, членство, последовательность, преемственность, современность, ориентация, интерес.

Key words: student, specialist, technology, networks, lifelong education, cluster, innovative cluster of teacher education, principles of mutual cooperation, integration, communication, membership, consistency, continuity, modernity, orientation, interest.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида мамлакатимиз замонавий юксалишга эришиш мақсадида инновацион ривожланиш босқичига кирганлигини эътироф этилган. “Инновация – бу келажакдегани. Биз буюк келажакимизни барпо этишни... айнан инновацион гоялар асосида бошлашимиз керак. Инновацион ривожланиш ва рақамли иқтисодиёт йўлига ўтишимиз бежиз эмас[7].

Ўзбекистон Республикасининг “Инновацион фаолият тўғрисида”ги ЎРҚ-630-сонли Қонуни (24.07.2020 й) нинг Инновацион инфратузилманинг субъектлари номли 25-моддасида инновацион кластери инновацион инфратузилманинг субъектлари каторига киритилган. Ушбу Қонунда инновацион кластер тегишли ҳудудда инновацияларни яратишда иштирок этувчи инновацион фаолият субъектларининг, инновацион фаолият натижалари истеъмолчиларининг йиғиндиси сифатида юридик шахс ташкил этмасдан тузилиши ҳақида баён этилган. Уларнинг асосий мақсади самарали ҳамкорлик қилиш, қувватлардан биргаликда фойдаланиш ҳамда билимлар, кўникмалар алмашишдан иборатдир. Жами 6 боб, 39 та моддадан иборат мазкур Қонунда инновацион фаолият соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари белгиланган бўлиб, давлат-хусусий шерикликни ривожлантириш ҳамда халқаро ҳамкорликни ривожлантириш масалалари устиворлиги кўрсатиб ўтилган[8].

Янги Ўзбекистонни қуриш шароитида инновацион фаолиятни ташкил қилиш ва қўллаб-қувватлаш бўйича халқаро тажрибаларни ўрганиш масаласи нафақат корхона даражасида балки олий таълим муассасаларида мутахассислар тайёрлашда муҳим ўрин тутади, чунки бу жараёнлар замонавий таълим тизимида амалга оширилаётган инновацион кластерлар, рақамли технологияларидан фойдаланиш ва биринчи навбатда ўқув-тарбия сифати ва самарадорлигини ошириш, талабаларнинг касбий билимларини шакллантиришда хизмат қилади. Инновацион кластер технологиясининг моҳияти ва мазмуни шундан иборатки, таълим жараёнида талабаларни объектдан субъектга айлантириш, биринчи навбатда, ўқитувчининг касбий компетентлигига боғлиқдир.

“Кластер” - инглиз тилидаги “cluster” сўзидан олинган бўлиб, таржимада гуруҳ, тўп, тўпшам, боғ, шода каби маъноларни англатади. Мазкур атама вазифаси жиҳатидан бир-бирига боғлиқ ва бир “маржон”дек тизилган объектларга нисбатан қўлланилади. Жумладан, ... Иқтисодиёт ва саноатда ишлаб чиқаришнинг бир ҳудудда жамланган ва бир-бири билан боғланган бўлинмалари тушунилади. Кластер атамаси Гарвард мактаби профессори Майкл Южин Портер томонидан илк бор қўлланилган эди. У кластерга муайян бир соҳада фаолият олиб борадиган ҳамда бир-бирининг ишини тўлдирадиган корхона ва ташкилотлар бирлашмаси сифатида таъриф берган[5].

Инновацион кластери бу илмий билимларни яратиш ва узатишларни ишлаб чиқариш, жорий этиш жараёнларини ўз ичига олади. Таълим кластери бу ўзаро боғлиқлик тўпламини вужудга келтириш асосида узлуксиз таълим муассасаларининг саноат корхоналари билан ҳамкорлик қилиш, ўқитиш, ўқувчи-ёшларга таълим бериш ва илмий-техника, инновация ўз-ўзини ўрганиш, горизонтал боғланиш воситалари занжирлар тўплами сифатида барча таълим муассасаларида амалга оширилади.

Болония, Сорбония мамлакатларида минтақанинг гуманитар салоҳияти, интеграция тизими, миллий университет вазифалари кластер технологиялари асосида ташкил этилган бўлиб, узлуксиз таълимнинг энг самарали тизими яратилган. Бозорга таълим хизматлари экспортини ривожлантириш тенденцияларининг кластер технологиялари амалиётдан чуқур ўрин эгаллаган[2].

Кластер бу таълимга нисбатан янги тенденция яратиш, яъни касбий педагогикани ўқув жараёнига киритиш, педагогик шартларни аниқлаш ва экспериментал текшириш, ваколатли мутахассисни шакллантириш самарадорлигига эришишни талаб этади. Демак, инновацион кластер маҳсулот ишлаб чиқариш, илмий тадқиқот институтлари ва таълим муассасаларинини амалиёт базасига айлантиради ва унда ишпирик этади. Кластер технологияси ўз илмий ва ўқув базаси эҳтиёжлари ва ривожланиш истиқболларига кўра мутахассисларни тайёрлаш, касбга ўргатиш, таълим бериш жараёнларини бошқаради. Узлуксиз таълим муассасаларининг қандай ўқитиш кераклигини ва уларни ишлаб чиқариш билан бирлаштиришга асосланган ҳолда талаб қилинадиган мутахассисни тайёрлашга, сарф қилингани вақт ва давр, унинг касбий тайёргарлигини ривожлантиради.

Таълим кластери танловдаги мустақиллиқни белгилайди. Касб ҳунар таълими дастурлари, ўзаро фаолият таълимни жорий этиш, кадрлар тайёрлашнинг асосий йўналишларива мутахассисликларини ўз ичига олган режаларни меҳнат бозор эҳтиёжлари, кадрлар тайёрлаш учун шароит яратишда ижодий, кўп функционал ва юқори касбга эга бўлган мутахассисни камолотга етказиш жараёнларидаёшларнинг ижодий салоҳиятига хисса қўшади. Ушбу жараёнда мослашувчанлик, ўзгарувчанлик, барқарорлик, баҳорат қилиш, узлуксизлик, яхлитлик кабилар шаклланади. Маҳаллий кластерларни киритиш тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва

кучайтириш механизми ва ташқи иқтисодий интеграцион глобал қиймат занжирларини вужудга келтириш имконини беради. Мутахассисларда иқтисодий ўсиш тезлиги ва сифатини ошириш, корхоналарнинг халқаро рақобатбардошлигида замонавий усуллардан фойдаланиш, бошқариш ва тажриба орттиришга оид билимларни ривожлантиради.

Педагогикада эса кластер - «тармоқлар методи технологияси» деб ҳам аталади ва бу метод мантқий фикрлаш, умумий фикрлаш доирасини кенгайтириш, мустақил равишда адабиётлардан фойдаланиш, бирон-бир мавзунини чуқур ўрганишдан олдин талабаларнинг фикрлаш фаолиятини жадаллаштириш ҳамда кенгайтиришга хизмат қиладиган усул маъносида қўлланилади.

Педагогик таълим инновацион кластери узлуксиз таълим тизимидаги барча таълим турлари, илмий тадқиқот институтлари ва марказлари, амалиёт базалари, илмий ва илмий-методик тузилмаларнинг бир бутунлиги бўлиб, уларнинг биргаликдаги вазифалар тақсимланган фаолияти педагогик таълим тизимини сифат жиҳатидан янги даражага кўтариш имконини беради. Бинобарин, кластернинг асосий мақсади ўз таркибига кирувчи таълимий-илмий инновацион салоҳиятни нафақат касбий лаёқатлилик даражаси билан, балки рақобатбардошлиги, янгиликларни қабул қила олиш, янги таълим дастур ва технологияларини лойиҳалаш ҳамда амалга ошира олиш қобилиятига эга замонавий таълим мутахассисларини тайёрлаш учун хизмат қилади. Педагогик таълим ривожланишининг кластер тизими таълим бериш, педагог кадрлар илмий салоҳиятини ошириш, талабаларни бугунги жадал ривожланиш жараёнларида бевосита иштирокчи таъминлаш ҳамда ёш мутахассисларнинг касбий кўникмаларни эгаллаш даврини қисқартириш, педагогик таълимни тартибга солувчи мавжуд меъёрий ҳужжатларни такомиллаштириш ҳамда педагогик таълим инновацион кластери платформасини ишлаб чиқиш, таълим ва тарбия узвийлиги билан боғлиқ умумий йўналишларда фаолият олиб боради. Бу умумий йўналишлар таълимни бошқариш ва ташкиллаштириш, таълим турлари ва йўналишлари ўртасида узвийлик ва интеграцияни таъминлаш, ўқитиш методлари ва воситаларидан фойдаланиш каби йўналишларда хусусийлашади [1].

Педагогик таълим инновацион кластери мактабгача таълим муассасалари, умумий таълим мактаблари ҳамда ўрта махсус ва олий таълим муассасаларида фаолият олиб бораётган профессор, ўқитувчи ва тарбиячиларнинг касбий компетенциясини шакллантириш, малакасини ошириш ва муддатли ўқув курслари, мақсадли тренинг ва мастер-класслар, илмий-амалий конференциялар ташкил қилишда таянч олийгоҳлар, илмий марказлар билан ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйишдан иборатдир. Педагогик таълим инновацион кластерининг бош мақсади барча таълим муассасаларининг сифат ва самардорлигини кўтариш орқали мамлакатимизга рақобатбардош, компетентли мутахассис кадрлар етиштириб беришдир. Педагогик таълимнинг жамият барқарор ривожланишидаги юқори ижтимоий аҳамиятидан келиб чиққан ҳолда замонавий талабар, тизимдаги муаммолар ва уларни ҳал қилишда фан ва таълим бўғинлари ўртасидаги алоқадорликни таъминлаш узлуксиз педагогик таълимни кластер ривожланиш тизимига ўтказиш заруратини тақозо этмоқда.

Педагогик таълим инновацион кластерисубъектлариғақуйидагилар қиради:

- талабалар, магистрантлар ва докторантлар педагогика амалиёт ўтайдиган, таълимий, илмий тадқиқотчилик, инновацион ва лойиҳалаштириш фаолиятини олиб борадиган ўқув ва тажриба экспериментал база вазифасини ўтайдиган мактабгача, умумий ўрта, ўрта махсус, олий ва қўшимча таълим муассасалари;
- таълимнинг турли даражаларидаги янгиланишларга мувофиқ равишда катталарнинг қўшимча таълими тизими муассасалари, болалар ва ўсмирларнинг мактабгача, умумий ўрта, ўрта махсус касб-хунар таълими педагогик кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш муассасалари;

- ҳамкорликдаги илмий тадқиқот фаолияти билан шугулланаётган ва уни белгилайдиган илмий ва илмий-методик тузилмалар, марказлар, илмий тадқиқот институтлари;
- педагогик ҳамжамиятлар, ташаббускор жамоалар, жамоат бирлашмалари, давлат ва нодавлат ташкилотлари;
- хорижий олий таълим муассасалари ва илмий марказлар билан ҳамкорлик қилиш.

Кластер тизими алоҳида фаолият олиб борадиган субъектларни умумий мақсад атрофида бирлаштиради ва айни пайтда ҳар бир субъект умумий ҳолда хусусий манфаатдорлик асосида иш юритади. Кластер тизими субъектлари бир-бирини қўллаб-қувватлайди ва назорат қилади ва уларнинг маънавий ва интеллектуал майдонини яратди, ижтимоий таъсири ҳамда аҳамиятини кенгайтиради. Педагогик таълим инновацион кластери алоқадорлик, узвийлик, изчиллик, ворисийлик, замонавийлик, йўналтирилганлик, манфаатдорлик тамойилларига асосланади.

Педагогик таълим кластери фаолиятининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- педагогика соҳасида самарали ворисийликни таъминлаш ва энг яхши ўқувчиларни педагог касбига тарғиб қилиш;
- педагогларнинг касбий тайёргарлигини амалиётга таянган ҳолда ва манфаатдор субъектлар билан самарали алоқасини интенсив таъминлаган ҳолда олиб бориш;
- бўлажак таълим мутахассисларини инновацион тажрибага эга бўлган амалиётлар базасида тайёрлаш муҳитини яратиш;
- талабаларни бугунги жадал ривожланиш жараёнларида бевосита иштирок этишини таъминлаш;
- педагогик таълимни ривожлантиришнинг долзарб масалалари атрофида интеллектуал ресурсларни интеграциялаш;
- таълим ва тарбия узвийлигини таъминловчи механизмларни такомиллаштириш;
- педагогик таълим бўғинлари ўртасидаги алоқадорлик, боғлиқлик ва ҳамкорлик заруриятини илмий асослаш.

Жамиятимизнинг бугунги ривожланиш босқичида педагогик таълим инновацион кластери таълимда ички ва тармоқлараро алоқадорликни таъминлайдиган, илмий тадқиқот, илмий-методик муассасаларда тушланган тажриба ва эришилган илмий ютуқларни таълим ҳамда ижтимоий-иқтисодий ҳаётнинг барча жабҳаларига етиб боришни самарали амалга оширадиган энг муҳим тизим фаолиятга эга ҳисобланади. Бунда таълим муассасаларининг ўзаро узвий ва узлуксиз алоқасини таъминлаш, жамиятга наф келтириши учун илмий, ижодий, маънавий, иқтисодий жиҳатдан ҳар томонлама етуқ педагог кадрларни етиштириш мақсадга мувофиқдир. Чунки кадрлар билим савияси ва рақобатбардошлиги иқтисодий ишлаб чиқариш, саноат, қишлоқ хўжалиги ва жамиятнинг бошқа соҳалари тараққиёти ва рақобатбардошлигининг асосидир. Бошлаган ҳар бир ишдаги сифат ва самара айнан шу масала билан чамбарчас боғлиқлигини ривожланган мамлакатлар тажрибаси ва қолаверса ҳаётнинг ўзи яққол кўрсатиб турибди.

Хулоса қилиб айтганда, илм-фан ва техника ютуқларини кенг қўллаган ҳолда иқтисодиёт тармоқларига, ижтимоий ва бошқа соҳаларга замонавий инновацион технологияларни тезкор жорий этиш жамият тараққиётининг жадал ривожланишининг асоси ҳисобланади. Шу муносабат билан олий таълим муассасалари талабаларини инновацион фаолиятни амалга оширишга оид қўникма ва малакалари билан қуроллантириш, инновацион инфратузилманинг субъектлари, инновацион технологик парк, инновацион кластер, инновация маркази қабиалар ўртасида ижтимоий-иқтисодий муносабатларни жадал ривожланишини таъминлаш, инновацион кластерлар фаолиятларини тизимли

ташқил этиш кабиларни амалга оширишга таёрлаш, билимларини янада ривожлантириш инновацион фаолиятнинг сифати ва самарадорлигини янада оширишни таъминлайди.

Адабиётлар:

1. Sanakulov, Z. (2020). Lexicographic Aspects of the Word Formation System of German and Uzbek Languages. *International journal of Word Art*, (3), 142-151.
2. Смирнов, А.В. Образовательные кластеры и инновационное обучение в вузе: монография. – Казань: Изд-во МОиН РТ, 2010. – 92 с. (Рекомендовано УМО РАЕ по образованию в области высшего образования в качестве учебного пособия для студентов высших учебных заведений)
3. Горетов, И.Н. Роль специализации в региональном кластерном развитии // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2009. – № 5. – С.105-108
4. Мухамедов Ф. И. Педагогик таълим инновацион кластери: эҳтиёж, зарурат, натижа. –Халқ сўзи, жамият, 15 февраль 2019 й
5. Тошпўлатов М. Кластер: моҳият, самаравастиқбол. - <http://www.biznes-daily.uz/ru/meaning-mulkim/53616-klastr-mohiyat-samara-va-istiqbol>.
6. Davydova, N. N., Sinyakova, M. G. & Fomenko, S. L. (2014b). Tendencies of social partnership development in the conditions of cluster network integration. *Pedagogical journal of Bashkortostan*, 5, 36-46.
7. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2020 yil 120 6/2020 (№ 00050) <http://iqtisodiyot.tsue.uz>
8. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 24.07.2020 й., 03/20/630/1101-сон

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада кластер ва унинг амалий аҳамияти, педагогик таълим инновацион кластери узлуксиз таълим тизимидаги барча таълим турлари, илмий тадқиқот институтлари ва марказлари, амалиёт базалари, илмий ва илмий-методик тузилмаларнинг бир бутунлиги, уларнинг биргаликдаги вазибалар тақсимланган фаолияти педагогик таълим тизимини сифат жиҳатидан янги даражага кўтариш имкониятлари ҳақида фикр юритилди. Шу билан бирга узлуксиз таълим тизимида ўқувчи ёшларда мутахассислик билимларини эгаллашда педагогик таълим кластерининг аҳамияти илмий жиҳатдан асосланган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается кластер и его практическое значение, инновационный кластер педагогического образования, все виды образования в системе непрерывного образования, научно-исследовательские институты и центры, основы практики, целостность научных и научно-методических структур, рассмотрена возможность поднятия системы педагогического образования на качественно новый уровень. При этом роль кластера педагогического образования в приобретении студентами профессиональных знаний в системе непрерывного образования научно обоснована.

SUMMARY

The article discusses the cluster and its practical significance, the innovative cluster of teacher education, all types of education in the system of continuing education, research institutes and centers, the basics of practice, the integrity of scientific and scientific-methodological structures, the possibility of raising the system of teacher education to a qualitatively new level is considered. At the same time, the role of the pedagogical education cluster in the acquisition of professional knowledge by students in the system of lifelong education is scientifically substantiated.

ОИЛАДА ҚАДРИЯТЛАР ТИЗИМИНИ ШАКЛЛАНТИРАДИГАН МЕЗОНЛАР ТАҲЛИЛИ

Тайланова Ш.

СамДУ п.ф.д., доцент

Таянч сўзлар: оила, қадриятлар тизими, мезонлар, шакллантириш, миллат, халқ, давлатчилик, маданият, меъморий ёдгорликлар, урф-одатлар, маросимлар, байрамлар.

Ключевые слова: семья, система ценностей, критерии, образование, нация, люди, государственность, культура, памятники архитектуры, обычаи, обряды, праздники.

Key words: family, value system, criteria, education, nation, people, statehood, culture, architectural monuments, customs, rituals, holidays.